

LAMPL ZSUZSANNA

A szlovákiai magyarok választási magatartásának tendenciái

ZSUZSANNA LAMPL

Tendencies in Electoral Behaviour of Hungarians in Slovakia

Indexing Terms: parliamentary elections, willingness to vote, voter turnout, voter preferences, political representation of Hungarians in Slovakia

Bevezetés

A Fórum Kisebbségkutató Intézet a szociológiai alapkutatásokon kívül megalakulása óta közvélemény-kutatással is foglalkozik. Csak az ezredfordulótól számítva tíz olyan felmérést végeztünk, amelyek csakis részben az épp aktuális közéleti kérdésekkel foglalkoztak. E felmérések többségének eredményei mostanáig nem voltak közzétéve. Jelen írásomban a legújabb, 2019-es adatokon kívül azon korábbi felméréseink eredményeiből is meríték, amelyek tartalmaztak a mostani összehasonlítás alapjául szolgáló kérdéssorokat. A következő standardizált kérdőíves felmérésekről van szó: 2008-ban 800 fős mintán, 2010-ben 1 022 fős mintán, 2011-ben 800 fős mintán, 2013-ban 1 152 fős mintán, 2015-ben 1 000 fős mintán, 2018-ban 800 fős mintán, 2019-ben 1 000 fős mintán.¹ Valamennyi felmérés célcsoportja a szlovákiai magyar felnőtt korú népesség, vagyis a 18 éves és annál idősebb magyar nemzetiségű személyek, akikből kvótás mintavétellel alkottuk meg a minták nem, korcsoportok (15–34, 35–55 évesek és 55 éven felüliek), iskolai végzettség (alapfokú, középfokú érettségi nélkül, középfokú érettséggel, felsőfokú), településtípus (egyes felméréseknél falu-város bontásban, másoknál a települések lakosságszámát is figyelembe véve), a magyarok járásonkénti aránya szerint reprezentatív struktúráját. A lekérdezések Dél-Szlovákia 16 magyarlakta járásában, valamint Pozsonyban és Kassán zajlottak.

A legújabb adatok a 2019. június 17. és 30. közötti közvélemény-kutatásunkból származnak. Előző felméréseinkhez hasonlóan most is magyar nemzetiségű személye-

1 A tanulmány egy része az 1989–2019 – A szlovákiai magyarok 30 szociológiai felmérés tükrében c. összehasonlító kutatás keretében készült, amelyet a Szlovák Köztársaság Kisebbségi Kulturális Alapja támogatott.

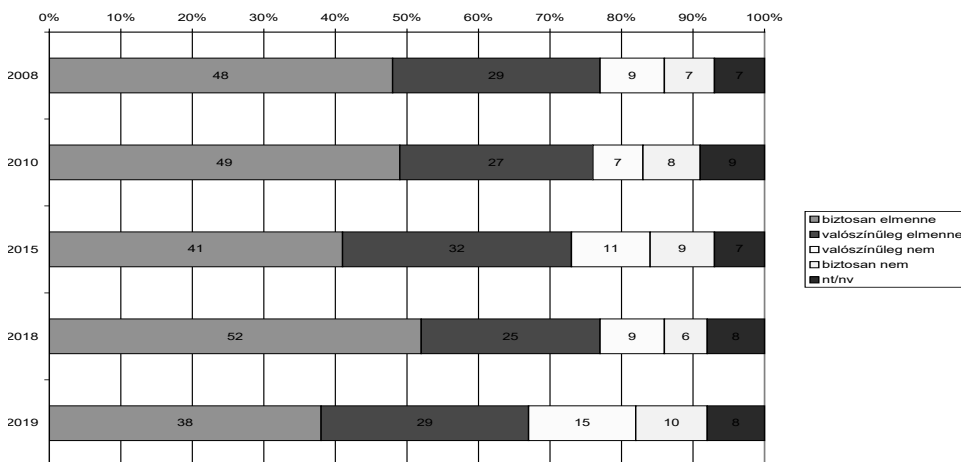
ket kérdeztünk. A felmérés nemcsak aktuális közéleti kérdésekkel foglalkozott, hanem a nemzeti identitás témakörével is, s az eredmények már az elsődleges feldolgozás szintjén is jelzik, hogy a mintában spontán módon megjelentek az eltérő identitástípusok, a szilárd magyartól a szlovák identitásig. Ám a jelenlegi politikai helyzetből kiindulva, amikor kérdéssé vált, hogy a meglevő magyar pártkonstellációt tekintve lesz-e a közeljövőben a szlovákiai magyaroknak parlamenti képviselője, a továbbiakban nem az identitással foglalkozom, hanem a választási magatartással és a jelenlegi szlovákiai magyar politikai képviselővel és annak jövőjével kapcsolatos véleményeket próbálom meg körbejárni.

A választási hajlandóság és a választási részvétel alakulása

Egy politikai párt választási sikere soktényezős folyamat. A választási hajlandóság az egyik legfontosabb, hiszen a politikusok – elnézést a kifejezésért – meggebedhetnek, ha alacsony a választási hajlandóság, vagyis a potenciális választók nem akarnak szavazni. Természetesen a magas választási hajlandóság, az, hogy sokan szándékoznak szavazni, önmagában még nem biztosítja a választási sikert, mert amint a puding próbája az evés, úgy a választási hajlandóság próbája a választási részvétel, vagyis az urnába bedobott szavazat. Épp ezért kezdjük azzal az elmélkedéssel, hogyan alakult az elmúlt években a magyarok választási hajlandósága és választási részvétele.

A szlovákiai magyarok választási hajlandóságának alakulását 2008-tól napjainkig az 1. ábra szemlélteti.

1. ábra. A választási hajlandóság alakulása (%)

Forrás: Fórum Kisebbségkutató Intézet Szociológiai és Demográfiai Kutatások Részlege

2008-ban és 2010-ben gyakorlatilag nincs különbség a választási hajlandóságban, mindkét esetben a megkérdezettek háromnegyede válaszolta, hogy egy közeljövőben lefolytatott parlamenti választáson biztosan vagy valószínűleg elmenne szavazni (2008-ban összesen 77%, 2010-ben 76%). 2015-ben enyhe csökkenés tapasztalható

(73%). Főleg a szavazói törzsgárda, vagyis a biztosan szavazók fogytak meg, hiszen míg a korábbi években ők alkották a válaszadók csaknem felét (48–49%), 2015-ben 41%-ra csökkent az arányuk. A 2018-as év megtöri ezt a csökkenő tendenciát, ugyanis tavaly nyáron mintha visszatért volna a korábbi, a 2008–2010-re jellemző választási kedv, hiszen újra 77% válaszolta, hogy elmenne szavazni, ráadásul ebből 52% biztosan elment volna. Elérkezve a jelenhez: 2019-ben először csökkent 70% alá a magyarok választási hajlandósága. 67% válaszolta, hogy ha a következő szombaton lennének a parlamenti választások, elmenne szavazni, egynegyedük nem menne el, 8% nem tudta vagy nem válaszolt. A 2018-as válaszokhoz képest tehát 10 százalékponttal csökkent a választók és 10 százalékponttal nőtt a nem választók aránya. Ugyanakkor az évek folyamán először csökkent 40% alá a biztosan választók aránya (37%), amely 15 százalékponttal alacsonyabb, mint 2018-ban volt. Ezek az adatok tehát azt bizonyítják, hogy az elmúlt tíz évben egyrészt csökkent a magyarok választási hajlandósága, másrészt – leszámítva a kivételt képező 2018-as évet – épp a biztosan választók köre az, amely jelentős mértékben megfogyatkozott.

A választási hajlandóság alakulása előrevetíti a választási részvétel csökkenését. Ezt honnan tud(hat)juk? Mivel a választási részvételről nem léteznek nemzetiségi bontású adatok, a magyarok választási részvételét elsősorban az alapján szokták megbecsülni, hogy a települések nemzetiségi struktúráját összevetik az ottani választási eredményekkel (Krivý 1999, 11. p.),² és feltételezik, hogy a magyar pártoknak szóló szavazatokat az adott településen élő magyar lakosok adták (ha például 1998-ban Dunaszerdahelyen az MKP 74,6%-ot kapott, akkor feltételezhető, hogy ezt magyaroktól kapta, vagyis a magyarok választási részvétele Dunaszerdahelyen minimum 75% körül mozoghatott, de lehetett magasabb is, mivel az MKP-ra szavazó magyarokon kívül lehetnek szlovák pártra szavazók magyarok is). A választási részvétel tanulmányozásának elsődleges forrása tehát a statisztikai hivatal választási adatbázisa. Emellett részben a felmérésekből származó empirikus adatokra is támaszkodhatunk, konkrétan az arra a kérdésre adott válaszokra, hogy részt vett-e az illető az előző parlamenti választáson. Támponthoz szolgálhatnak a választás napján lefolytatott exit pollból származó adatok is. A magyarok 2010–2016-os választási részvételének becslését többen is elvégezték, s ezek az elemzések a magyarok választási részvételének csökkenését mutatták ki (Oriskó 2016, Harrach 2017, 132.,135. p.). Azt, hogy a korábbi időszakban, tehát

2 Krivý nem a választási részvételt vizsgálja, hanem az egyes pártok választási eredményeit. A választási részvétellel kapcsolatban csupán annyit mutat ki (i.m. 71. p.), hogy amennyiben a magyarok lakta járások településeit (ő azt a 15 járást vette alapul, amelyekben az 1990-es években a magyarok aránya 10%-nál magasabb volt) az ott élő magyarok aránya szerint csoportosítja szlovák, vegyes és magyar területre, akkor az 1994-es és 1998-as választásokon a magyar településeken élők választási részvétele felülmúlta a másik két terület választási részvételét, bár ez a magyar „előny” 1998-ban már korántsem volt olyan markáns, mint 1994-ben (1994-es választási részvétel: magyar terület 82,2, vegyes terület 72,9, szlovák terület 78,4; 1998-as választási részvétel: magyar 88,6, vegyes 84, szlovák 84,8). Ez a becslés tehát nem településszintű és nem járási szintű adatokon alapul, hanem a kutató által választott jellemző szerint csoportosított adatokon.

1990-től 2016-ig hogyan alakult a magyarok választási részvétele, a járási szintű választási részvételből és a magyar pártokra adott szavazatokból próbálom megbecsülni.

Az országos választási részvétel (1. táblázat, 2. oszlop) 1990-ben, az első rendszerváltást követő parlamenti választásokon volt a legmagasabb, amikor a választópolgárok 95,39%-a járult az urnákhoz. 2006-ban volt a legalacsonyabb (54,67%), amikor a Kereszténydemokrata Mozgalom (KDH) kilépett a kormányból, és ezért előrehozott választásokra került sor. Azóta némelyest nőtt a választási részvétel, a legutóbbi, 2016-os parlamenti választásokon 59,82% volt.

Az 1. táblázat 3. oszlopában 16 magyarlakta járás választási részvételének átlagát tüntetem fel. Ezek azok a járások, amelyekben a Fórum Intézet kutatásai, közvélemény-kutatásai készülnek.³ Látható, hogy a magyarlakta járások választási részvételének átlaga mindig alacsonyabb volt az országos átlagnál, viszont járásonként számottevő különbségek voltak, amit a 4. oszlopban a minimális és maximális választási részvételt feltüntető intervallum jelez. A 16 magyarlakta járás egyenkénti választási részvétele az egyes parlamenti választásokon a 2. táblázatban látható.

A hét parlamenti választáson a Nyitrai járás volt a legaktívabb, itt a választási részvétel valamennyi választásnál felülmúlta az országos átlagot. A Szenci járásban ez 6-szor, a Dunaszerdahelyi és az Érsekújvári járásban 4-szer, a Galántai, Lévai, Nagykürtösi és Rozsnyói járásban 3-szor, a Komáromi, Rimaszombati és a Kassa-vidéki járásban 1-szer következett be. A Vágsellyei, Losonci, Nagyrőcei, Töketerebes és Nagymihályi járásokban ez egyszer sem fordult elő.

Nyomon követhető, hogy 1990-ben a 16 járás közül 5 járásban volt magasabb a választási részvétel az országosnál. 1992-ben 4 járásban, 2002-ben 6 járásban, 2006-ban 8 járásban, 2010-ben ugyancsak 8 járásban, 2012-ben 3 járásban, 2016-ban pedig már csak 2 járásban.

Természetesen a magyarlakta járások választási részvétele nem azonos a magyarok választási részvételével. Mindenesetre az utolsó két parlamenti választásnál, 2012-ben és 2016-ban az országos választási részvétel egyre több magyarlakta járás választási részvételét múlta fölül, és egyre nagyobb mértékben. Minden bizonnyal az sem elhanyagolandó tényező, hogy 1990 óta a magyarok aránya is csökkent ezekben a járásokban. A településszintű elemzésekből arra lehet következtetni, hogy a kevesebb magyar közül egyre kevesebben mentek el szavazni. Vagyis újra megállapíthatjuk, hogy csökkent a magyarok választási részvétele.

3 A felmérések további helyszíne Pozsony és Kassa, de a két város választási részvétele jelen tanulmány szempontjából nem releváns, ezért nem foglalkozom velük.

1. táblázat. Választási részvétel (%)⁴

A parlamenti választások éve	Országos választási részvétel	16 magyarlakta járás választási részvételének átlaga	16 magyarlakta járás választási részvételének intervalluma
1990	95,39	94,81	93,29–96,29
1992	84,2	83,4	79,83–85,94
1994	75,65	Nincs adat	-
1998	84,24	Nincs adat	-
2002	70,06	68,93	63,15–74,31
2006	54,67	54,34	47,83– 2,62
2010	58,83	58,44	48,41–67,57
2012	59,11	55,23	50,24–63,02
2016	59,82	54,09	43,55–69,02

Forrás: volby.statistics.sk, saját számítás

A magyarok választási részvételére a magyar pártoknak adott szavazatokból is következtethetünk, mégpedig úgy, hogy a magyar választópolgárok számához viszonyítjuk a magyar pártokra adott szavazatok számát. Persze ez is csak becslés, mert a magyarok választási részvétele ennél magasabb kell, hogy legyen, hiszen mindig voltak magyarok, akik szlovák pártokra szavaztak, és ők ezzel a módszerrel nem azonosíthatók. Továbbá azt is figyelembe kell venni, hogy a magyar pártoknak is voltak egyéb kisebbségi szavazói, főleg az Együttélésnek. Ezzel együtt nem igazán rugaszkodunk el a valóságtól, ha azt állítjuk, hogy a magyar pártok szavazói 2010-ig elsősorban a magyarok voltak.

A múlt század kilencvenes éveiben cca. 425 ezer magyar nemzetiségű választópolgár volt Szlovákiában. Ebből kiindulva a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom–Együttélés 1990-es választásokon kapott 292 636 szavazata 69%-os magyar választási részvételnek felel meg. Ugyanakkor a magyarok további csoportja – egy akkoriban készült magyarországi közvélemény-kutatás szerint 20% – a VPN listáján induló magyar jelöltekre szavazott. A magyarok választási részvétele 1990-ben tehát minimum 89% volt, de ha ehhez még hozzászámítjuk, hogy a Csehszlovákia Kommunista Pártja 450 855 szavazata között is voltak magyar voksok (egyes visszaemlékezők szerint akár 10% is), akkor a magyar választási részvétel már túl is szárnyalja a magyarlakta járások 94,81%-os részvételi átlagát és a 2010-es országos részvételi átlagot is.

4 Az 1994-es választási részvételről csak kerületi szintű adatok vannak, 1998-ban nincs adat a választási részvételről.

2. táblázat. A 16 magyarlakta járás parlamenti választási részvétele (%) – az országosnál magasabb részvétel vastaggal jelölve

	Magyarok aránya 1990/2016*	1990	1992	2002	2006	2010	2012	2016
Szenc	24,5–13,7	96,29	83,19	71,89	57,1	65,19	63,02	69,02
Dunaszerdahely	87,2–74,9	94,66	83,85	74,31	62,62	67,57	60,67	56,46
Galánta	41,3–35,0	95,22	82,17	70,85	55,76	60,57	58,55	59,19
Vágsellye	40,2–31,3	-	-	67,93	53,84	58,22	55,05	55,71
Komárom	72,2–63,8	93,41	79,83	69,38	54,51	60,03	52,4	49,02
Nyitra	8,2–5,7	95,69	85,94	72,57	57,08	60,64	61,36	63,12
Érsekújvár	41,5–33,5	94,98	84,46	73,48	58,02	61,83	58,16	56,53
Léva	31,6–24,3	94,42	83,31	70,8	54,88	59,02	55,58	56,61
Nagykürtös	30,7–24	95,49	87,18	69,91	55,15	56,37	52,68	52,79
Losonc	30,9– 3	93,76	82,26	66,39	51,36	53,87	50,8	50,00
Rimaszombat	44,3–36	93,79	83,56	67,42	55,51	56,04	52,71	50,54
Nagyróce	25,5 – 19,1	-	-	64,92	52,54	56,95	51,74	46,93
Rozsnyó	35,3 – 25,4	96,18	84,68	68,86	53,32	60,59	54,66	51,62
Kassa-vidék	16,4 – 9,9	96,18	83,73	67,56	50,64	57,61	54,75	55,63
Tóketerebes	33 – 26,5	93,29	79,79	63,57	49,37	52,19	50,24	48,81
Nagymihály	13,1 – 11	93,99	83,71	63,15	47,83	48,41	51,42	43,55
Átlag	-	94,81	83,40	68,93	54,34	58,44	55,23	54,09
Országos választási részvétel	-	95,39	84,20	70,06	54,67	58,83	59,11	59,82

Forrás: volby.statistics.sk. * a 2011-es népszámlálás alapján

1992-ben a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom–Együttélés koalíció 228 881 szavazatot, a Magyar Polgári Párt 70 689 szavazatot kapott, összesen tehát 299 870 magyar szavazott rájuk, ami 71%-os magyar választási részvételnek felel meg (a szlovák pártokra adott magyar szavazatok nélkül, de ezekből nem tudjuk, mennyi volt). 1994-ben a Magyar Koalíció 292 936 szavazatot kapott, ami 69%-os magyar választási részvételnek felel meg, 1998-ban a Magyar Koalíció Pártja 306 623 szavazata 72%-os magyar választási részvételnek.

2002-ben, amikor az új népszámlálás alapján 420 ezerre csökkent a magyar szavazópolgárok száma, az MKP 321 069 szavazata 76%-os, a 2006-ban kapott 269 111 szavazatuk 64%-os magyar választási részvételnek felelt meg. Bár mindkettő magasabb az akkori országos átlagnál, egymáshoz viszonyítva a magyar választási részvétel csökkenését mutatja.

2010-től új helyzet állt elő. Újra két párt van, az MKP esetében továbbra is érvényes, hogy szavazatait magyaroktól kapta, a Híd viszont szlovák szavazatokat is kapott. 2010-ben az MKP 109 638 szavazatot, a Híd 205 538 szavazatot kapott. 2012-ben az

MKP 109 483, a Híd 176 088 szavazatot. 2016-ban az MKP 105 495, a Híd 169 593, az MKDSZ 2 426 szavazatot kapott. Amennyiben ezt összeadjuk, akkor összesen a két pártra 2010-ben 315 176-an, 2012-ben 285 571, 2016-ban a három pártra összesen 277 514 ember szavazott. Ezekből a statisztikákból nem lehet megállapítani a magyarok választási részvételét. Csupán annyit tudhatunk, hogy a 2010-től napjainkig aktuális cca. 380 ezer magyar választópolgár 29%-a szavazott az MKP-ra 2010-ben és 2012-ben, 2016-ban pedig 28%-uk (ebben az évben az MKDSZ-re nem egészen 1%-uk). Természetesen ez nem azonos a teljes magyar részvétellel, mivel nincsenek benne a Híd és a szlovák pártok magyar szavazói. De amint fentebb említettem, ennek az időszaknak az elemzése is a magyarok választási részvételének csökkenését mutatták ki.

A pozitív és negatív választási hajlandóság tényezői

Mi okból mennének el szavazni, és miért nem szavaznának a megkérdezettek? 2008-as felmérésünkben arra a kérdésre, hogy miért menne el választani, tizenegy előre megfogalmazott indokot kellett véleményezni, de saját maguk által megfogalmazott választ is adhattak a megkérdezettek.⁵ Pozitív választási hajlandóságukat a legtöbben azzal indokolták, hogy szeretnék segíteni a szlovákiai magyarokat (86%) és felelősséget éreznek a jövőért (85%). 78% egy konkrét pártot szeretett volna támogatni (az esetek döntő többségében ez a párt az akkor még egyetlen magyar párt, az MKP volt), 69% állampolgári kötelességének tartotta, hogy szavazzon, 66% választásával a politikát szerette volna befolyásolni, ugyancsak 66% nem akarta, hogy egy másik párt győzzön. 47% választási hajlandósága mögött az a meggyőződés állt, hogy a parlamenti választás fontos társadalmi esemény. A környezet választási hajlandósága is befolyásolta a megkérdezettek egy részét, de sokkal kevésbé, mint a többi tényező. Az, hogy a családtagok is választanak, a megkérdezettek 30%-át, hogy általában véve szokás elmenni választani 25%-ukat, a szomszédok és munkatársak választási hajlandósága pedig 12%, illetve 9%-uk számára volt mérvadó. Elmondható tehát, hogy 2008-ban a választási hajlandóság egy aktív, a közéletet befolyásolni akaró, de legfőképpen a szlovákiai magyarok segítségét felvállaló érdekképviselet támogatását jelentette meg, s csak kisebb mértékben volt a környezet választási hajlandóságának, a szocializmus időszakból berögződött szokásoknak egyfajta automatikus továbbvitele.

Ugyanakkor 2008-ban az iránt is érdeklődtünk, hogy mi okból nem mennének el választani. Ezt a kérdést azóta négy további felmérésben is feltettük. A 3. táblázatban négy felmérésünk idevágó eredményeit hasonlítjuk össze.

5 Az utóbbi ritkán fordult elő, s ha igen, akkor tulajdonképpen az előre megfogalmazott választási lehetőségek valamelyike hangzott el kicsit másképpen, de lényegét tekintve nem eltérően.

3. táblázat. A negatív választási hajlandóság (miért nem választana) okai (%)

	2008	2010	2015	2019
1. a politikusok nem tartják be az ígéreteiket	59	86	86	89
2. a Híd és az MKP között nincs összetartás	*	*	73	84
3. a politikusok nem a választók érdekeit képviselik	60	77	75	78
4. nem érdekel a politika	48	60	55	61
5. a mi vidékünk érdekeit egyik párt sem képviseli	47	56	59	57
6. a mostani pártok közül egyiket sem tudnám választani	44	53	54	54
7. úgysem tudom befolyásolni, mi történik körülöttem	36	59	52	50
8. az én érdekeimet egyik párt sem képviseli	38	65	59	46
9. az idősebbek érdekeit egyik párt sem képviseli	34	51	52	46
10. a fiatalok érdekeit egyik párt sem képviseli	34	58	54	44
11. a nők érdekeit egyik párt sem képviseli	13	53	50	44
12. az én szavazatom semmit sem jelent	30	51	45	41
13. a romák érdekeit egyik sem képviseli	*	*	*	22
14. nekem már mindegy, mit hoz a jövő	15	26	21	19

Forrás: Fórum Kisebbségkutató Intézet Szociológiai és Demográfiai Kutatások Részlege A*-gal jelölt tényező az adott évben nem szerepelt a kérdőívben

Már 2008-ban – amikor még az MKP képviselte a szlovákiai magyarok érdekeit – az volt a választási hajlandóság leggyakoribb ellenérve, hogy a politikusok nem a választók érdekeit képviselik, valamint a politikusok nem tartják meg az ígéreteiket. Mindkettő azonos súllyal nyomott a latban (59-60%), s ezek mellett kisebb mértékben, de szintén azonos súllyal az szerepelt, hogy a válaszadó vidékének érdekeit egyik párt sem képviseli, illetve nem érdeklí őt a politika (47-48%).

A 2010-es felmérés a parlamenti választások előtt készült, s ekkor még nem volt releváns rákérdezni a Híd és az MKP összetartásának hiányára. A választási hajlandóság háritásának két legfontosabb indoka újra az volt, hogy a politikusok nem tartják meg az ígéreteiket (86%) és a politikusok nem a választók érdekeit képviselik (77%). Kétharmaduk pedig azért nem ment volna szavazni, mert úgy gondolta, az ő érdekeit egyik párt sem képviseli.

A 2015-ös felmérésnél a Híd és az MKP közötti ellentétet is beiktattuk a negatív választási hajlandóság lehetséges tényezőik közé, mivel a 2010 és 2015 között készült közéleti témájú felméréseinkből kiderült, hogy ez a magyar választópolgárok egyre nagyobb részét zavarja. A leggyakrabban előforduló indok ismételt az volt, hogy a politikusok nem tartják meg az ígéreteiket (86%), a második pedig szinte azonos mértékben újfent az, hogy a politikusok nem a választók érdekeit képviselik (75%), s ugyanakkor az is, hogy a Híd és az MKP között nincs összetartás (73%).

2019-ben a negatív választási hajlandóság három legnyomósabb indoka az, hogy a politikusok nem tartják meg az ígéreteiket (89%), a Híd és az MKP között nincs összetartás (84%), valamint a politikusok nem a választók érdekeit képviselik (78%).

Mindezt összesítve a választásoktól való távolmaradás két legnyomósabb indoka mindig is az volt, hogy a politikusok nem tartják meg az ígéreteiket és nem a választók érdekeit képviselik. De az évek folyamán mindkettő egyre nagyobb hangsúlyt kapott, hiszen 2008-hoz képest 2019-ben 30 százalékponttal növekedett az előbbit, 18 százalékponttal pedig az utóbbit válaszolók aránya. 2019-ben pedig beékelődött közéjük a Híd és az MKP közötti összetartás hiánya, amit a választani nem szándékozók 84%-

a hozott fel indokként. Ez 2015-höz képest 9 százalékpontos növekedés, vagyis a két párt viszonya egyre erőteljesebben befolyásolta a választási hajlandóság, s minden bizonnyal a választási részvétel alakulását.

E tényezők mellett azonban a többi is jelentősen befolyásolja a nem választók döntését, s a 2008-as állapothoz képest mindegyik nagyobb mértékben. Tíz év alatt a legnagyobb növekedés (31 százalékpont) a „nők érdekeit egyik párt sem képviseli” tényező esetében tapasztalható, amivel jelenleg 44% indokolja, hogy nem szándékozik szavazni. De a többi tényezőnél is 10–14 százalékpontos növekedés mutatkozik. S az utolsó kettőt kivéve – a romák érdekeit egyik párt sem képviseli és az, hogy mindegy, mit hoz a jövő –, amelyek nagyjából minden ötödik választót tartanak vissza a voksolástól, a többi tényező 41–61 százaléku negatív választási hajlandóságát magyarázza.

2018-as és 2019-es felmérésünkben a 2016-os parlamenti választásokon való részvétellel kapcsolatban olyan kérdéssor is szerepelt, amellyel azt próbáltuk felmérni, hogy aki visszaemlékezése szerint 2016-ban nem ment el szavazni, ezt mivel indokolja.

A 2018-as felmérés szerint 2016-ban leginkább azért nem szavaztak, mert kiábrándultak abból, ami az országban történik, valamint nem érdekli őket a politika (mindkettő 71%), kiábrándítók a szlovákiai magyar politika történései (69%), a Híd és az MKP konfliktusa, valamint Dél-Szlovákia rossz gazdasági helyzete (mindkettő 62%).

A 2019-es felmérésben a három leggyakoribb és azonos súllyal szereplő indok az, hogy a választót kiábrándították a szlovákiai magyar politikában, valamint az országban zajló történések, és nem érdekli a politika (78%). 73% pedig a Híd és az MKP konfliktusa, valamint Dél-Szlovákia rossz gazdasági helyzete miatt maradt távol a választástól. Ráadásul 70% azt válaszolta, hogy azért nem szavazott, mert egyik párt sem nyerte el a tetszését. Itt is megmutatkozott tehát, hogy egyéb tényezőkön kívül a szlovákiai magyar politizálás és a magyar egység hiánya (ami részben egy és ugyanaz) is nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a magyarok egy része 2016-ban nem ment el szavazni.

A 2019-es helyzetkép

Térjünk most vissza a 2019-es felméréshez. A 2016-os parlamenti választásokon való részvételükre visszaemlékezve a megkérdezettek 65%-a válaszolta, hogy részt vett, 27% nem vett részt, 7% nem emlékszik rá, 1% nem válaszolt. Arra a kérdésre, hogy 2016-ban melyik pártra szavaztak, jelenleg is hasonló eredményeket kaptunk, mint a 2018-as felmérésünk ugyanezen kérdésére. A Hídra, MKP-ra és az MKDSZ-re együtt 72% (2018-ban 71%) szavazott. Az egyes magyar pártokra lebontva ez azt jelenti, hogy a 2018-as lekérdezéskor visszaemlékezése szerint 2016-ban 56% választotta az MKP-t, 15% a Hidat, 0,4% az MKDSZ-t, a mostani felmérésben pedig 55% választotta emlékezete szerint az MKP-t, 17% a Hidat, 0,3% pedig az MKDSZ-t. Mindkét felmérés szerint 4% szavazott szlovák pártokra, 24% pedig nem válaszolt vagy azt válaszolta, hogy nem emlékszik, kire szavazott. Vagyis minden negyedik megkérdezett ilyen-olyan oknál fogva nem fedte fel korábbi választását. Sőt, a kérdésre nem is válaszolt mindenki: 2018-ban csupán a minta 87%-a, 2019-ben 78%-a. Mindez jelzi, hogy a szlovákiai magyar választópolgárok nem kis hányada nem szívesen vallja be nyilvánosan a pártpreferenciáját. Ez a bizonytalanságot(?), rejtőzködést(?) tükröző jelenség a Híd létrejötte óta szinte mindegyik felmérésünknel megfigyelhető. Épp ezért a továbbiakban bemutatott pártpreferenciák csupán a 2019. júniusi közhangulat tükröi, és nem tekin-

tendők az egyes pártok jövőbeli választási preferenciája előrejelzésének. Felmérésünk nem is ezzel a céllal készült. Azt, hogy a 2020-as parlamenti választásokon mennyi magyar fog választani, kire és milyen mértékben fognak szavazni, pillanatnyilag nem lehet megmondani, mindez a politikai akarat, a magyar pártok folyamatban levő tárgyalásai, azok végeredménye, a szlovák pártok magyarokra irányuló mézesmadzagkampánya, a média viszonyulása és még sok egyéb tényező függvénye.

Most pedig a múltból ugorjunk a jövőbe. Arra a kérdésre, hogy amennyiben a jövő szombatán lennének a parlamenti választások, a felmérés idején, tehát 2019 júniusában 67% válaszolta, hogy elmenne szavazni, közülük 36% biztosan elmenne, 30% valószínűleg elmenne. Minden negyedik viszont nem szavazna (10% biztosan nem, 15% valószínűleg nem). 8% nem tudta, hogy elmenne-e szavazni, illetve nem válaszolt a kérdésre. Statisztikailag szignifikáns összefüggés mutatható ki a választási hajlandóság és az iskolai végzettség között: minél magasabb a megkérdezett iskolai végzettsége, annál jellemzőbb, hogy elmenne választani, s annál kevésbé jellemző, hogy nem menne el választani, illetve kitérő választ ad (nem tudja, hogy elmenne-e/nem válaszol).

A választási hajlandóság és a 2016-os választási magatartással is szorosan összefügg (4. táblázat). Azok közül, akik 2016-ban a Hidat választották (a továbbiakban 2016 Híd) jelenleg kevesebben mennének el szavazni (84%), mint azok közül, akik 2016-ban az MKP-t választották (a továbbiakban 2016 MKP), akiknek 90%-a szavazna. A 2016-os választásukra nem emlékezők 69%-a, a nem válaszolók 65%-a menne el újra szavazni.

4. táblázat. Ha jövő szombatán parlamenti választásokat tartanának Szlovákiában, Ön elmenne szavazni? (%)

	2019 teljes minta	2016 Híd	2016 MKP	2016 Nem emlékszik	2016 Nem válaszol
Biztosan nem	10	4	4	7	15
Valószínűleg nem	15	12	6	24	21
Valószínűleg igen	29	43	35	45	29
Biztosan igen	38	41	55	24	36
Nem tudja/nem válaszol	8	-	-	-	-

Forrás: Fórum Kisebbségkutató Intézet Szociológiai és Demográfiai Kutatások Részlege

A választási hajlandóságot az is erősen befolyásolja, hogy 2019-ben melyik pártra szavaznának a megkérdezettek. Azok között, akik megnevezték, kire szavaznának, 80%-on felüli a választási hajlandóság: a Híd jelenlegi szavazóinak 81%-a, a szlovák pártokra szavazók 86%-a, az MKP-ra szavazók 87%-a menne el választani, ha most lennének a parlamenti választások. Azoknak, akik nem döntöttek el, kire szavaznának vagy nem válaszoltak, 57% venne részt a választásokon.

Most pedig nézzük meg, hogy egy most megrendezendő parlamenti választáson hogyan szavaznának a megkérdezettek. 2018-as felmérésünk szerint (5. táblázat, 3. oszlop) az akkori három magyar pártra összesen 59% szavazott volna, szlovák pártokra 4% (beleértve a más pártot is, amely többnyire valamelyik, a válaszlehetőségek között egyébként is felsorolt szlovák párt volt). Jelenlegi felmérésünk szerint (5. táblázat, 4. oszlop) a

most már négy magyar pártra együttesen 59% szavazna, szlovák pártokra 13%-uk. Vagyis miközben a magyar pártok támogatottsága nem nőtt, a szlovák pártoké a háromszorosára emelkedett, aminek nagy részét a PS/Spolu és a Kiska-párt preferenciái jelentik.⁶ Ugyanakkor 2018-ban 37%, 2019-ben 30% nem nevezte meg, hogy kire szavazna, vagyis jelenleg nagyjából minden harmadik válaszadó megint csak ilyen-olyan oknál fogva – nem döntött, nem válaszol – nem árulta el potenciális választását (persze az is lehet, hogy még tényleg nem döntött, hiszen még sok a nyitott kérdés a pártok körül).

5. táblázat. Ha a jövő szombaton lennének Ön elmenne választani, melyik pártra szavazna? (%)

Pártok	2019-es visszaemlékezés alapján 2016-ban így szavazott	2018-ban így szavaztak volna	2019-ben így szavaznának
Smer SD	1,3	0,4	0,8
KDH	0,3	0,4	0,4
SaS	0,5	0,9	0,9
OL'ANO	0,9	0,9	0,9
Kotleba – Mi Szlovákiánk	0,3	0,4	1,0
SNS	0,1	0,1	0,0
Sme rodina	0,4	0,1	0,4
Most-Híd	16,8	7,8	8,6
MKP	54,9	49,9	48,4
MKDSZ	0,3	0,9	1,0
Magyar Fórum	-	-	0,5
PS/Spolu	-	-	3,7
Za ľudí	-	-	3,7
Más pártra	0,4	0,8	0,7
<i>Konkrét pártra szavazók kerekítve</i>	76,0	63,0	70,0
<i>Nem döntötte el</i>	-	22,7	13
<i>Nem válaszol</i>	11,7	14,7	3,7
<i>Nem menne el</i>	-	-	12,6
<i>Nem emlékszik</i>	11,8	-	-
ÖSSZESEN EGYÉB	24,0	37,0	30,0

Forrás: Fórum Kisebbségkutató Intézet Szociológiai és Demográfiai Kutatások Részlege

6 Mindez nem támasztja alá azt az (ál)híresztelést, miszerint a szlovákiai magyarok között tömeges a Kotleba-párt támogatottsága.

Összevetve a 2016-os választási preferenciákra való visszaemlékezést a 2019-es potenciális preferenciákkal: a 2019-es Híd-preferálók 80%-a 2016-ban is a Hidat, a 2019-es MKP-preferálók 83%-a 2016-ban is az MKP-t választotta. A 2016-os Híd-választók fele szavazna most a Hídra, 17%-uk szlovák pártokra, 15%-uk az MKP-ra, 18%-uk pedig még nem döntött/nem válaszolt (6. táblázat). A 2016-os MKP-választók 84%-a szavazna jelenleg az MKP-ra, 7%-uk szlovák pártokra, 1%-uk a Hídra, 8% pedig nem döntött/nem válaszol. A két párt 2016-os és a 2019-es választói közötti átfedésekből arra következtethetünk, hogy mindkét párt veszített szavazókat, de a Híd többet (legalábbis a magyarok közül), hiszen korábbi támogatóinak most csak a fele szavazna rá, továbbá több közöttük a bizonytalan is, mint az MKP 2016-os szavazói között. Az MKP 2016-os és 2019-es szavazói között viszont nagy az átfedés, ami a párthoz való hűsége utal.

Azoknak, akik nem emlékeztek rá, hogy 2016-ban kit választottak, 39%-a most az MKP-t választaná, 12% szlovák pártot, 9% a Hidat, 40% pedig még nem tudja. Azok közül, akik nem mondták meg, hogy kit választottak 2016-ban, 29% az MKP-t, 17% szlovák pártot, 6% a Hidat választaná, ha most lennének a parlamenti választások, illetve 48%-uk még nem döntötte el, hogy kit választana, illetve nem válaszolt.

6. táblázat. Kire szavaznának 2019-ben azok, akik 2016-ban a Hidat/MKP-t választották, nem emlékeznek, nem válaszoltak (%)

2019-ben így választana	2016 Híd-szavazók	2016 MKP-szavazók	Nem emlékszik, kit választott 2016-ban	Nem mondták meg, kit választottak 2016-ban
Híd	50	1	9	6
MKP	15	84	39	29
Szlovák pártok	17	7	12	17
Nem döntötte el/ nem válaszolt	18	8	40	48
Összesen	100	100	100	100

Forrás: Fórum Kisebbségkutató Intézet Szociológiai és Demográfiai Kutatások Részlege

Vélemények a leendő szlovákiai magyar érdekképviseltről

Az utóbbi időszak politikai történései, különösen az EP-választások eredménye és az azóta készült választásipreferencia-felmérések előrevetítik egy lehetséges magyar érdekképviselőt nélküli parlament képét. Hogyan látják a válaszadók ezt a helyzetet? Egyáltalán fontosnak tartják-e, hogy a szlovákiai magyaroknak saját érdekképviselőjük legyen, vagy elég, ha szlovák pártok képviselik őket? Vagy nincsen szükség arra, hogy a magyarok érdekei képviselve legyenek?

Az első, erre vonatkozó kérdésnél nem firtattuk a képviselő formáját, csupán azt, hogy szükséges-e a szlovákiai magyarok politikai érdekképviselője. 88% igennel válaszolt, 5% nem tartja szükségesnek, 7% nem tudta megmondani (7. táblázat).

Leginkább azok számára fontos, akik 2019-ben az MKP-t választanák (98%) és 2016-ban is az MKP-t választották (97%). A 2019-es Híd-választók és a 2016-os Híd-választók számára is átlagon felüli fontosságú (95 és 93%). A legkevésbé azok tartják szükségesnek, akik 2019-ben szlovák pártot választanának vagy még nem tudják, kinek adnák a szavazatukat (mindkettő 80%). Persze az utóbbi két csoport döntő többsége is helyesli a saját politikai képviselőt szükségességét, de a 2019-es potenciális szlovák pártválasztók és bizonytalanok viszonyulása a kérdéshez azért jóval elutasítóbb a Híd és az MKP választóinak viszonyulásánál.

7. táblázat. Szükséges-e, hogy a szlovákiai magyaroknak legyen saját politikai képviselőjük? (%)

	Szükséges	Nem szükséges	Nem tudja
Teljes minta	88	5	7
2016 Híd-szavazók	93	2	5
2016 MKP-szavazók	97	1	2
2019-ben a Hidat választaná	95	1	4
2019-ben az MKP-t választaná	98	0	2
2019-ben szlovák pártot választana	80	12	8
2019-ben még nem tudja, kit választana	80	7	13

Forrás: Fórum Kisebbségkutató Intézet Szociológiai és Demográfiai Kutatások Részlege

De nem csupán a saját politikai képviselőt tartják fontosnak a megkérdezettek, hanem azt is, hogy az általuk választott párt a kormány tagja legyen (8. táblázat). 55%-uk ezt minden körülmények között fontosnak tartja, vagyis függetlenül attól, hogy ki lenne a koalíciós partner. 28% ezt attól teszi függővé, hogy az általuk választott párt kivel alakítana koalíciót, 8% nem tartja fontosnak a kormánytagságot, 9% pedig nem tud véleményt mondani.

8. táblázat. Fontosnak tartja, hogy az Ön által választott párt a kormány tagja legyen? (%)

	Igen	Nem	Attól függ, melyik párttal	Nem tudja
Teljes minta	55	8	28	9
2016 Híd-szavazók	60	8	28	5
2016 MKP-szavazók	59	8	29	5
2019-ben a Hidat választaná	62	5	27	6
2019-ben az MKP-t választaná	59	5	29	7
2019-ben szlovák pártot választana	73	0	21	6
2019-ben még nem tudja, kit választana	40	17	35	8

Forrás: Fórum Kisebbségkutató Intézet Szociológiai és Demográfiai Kutatások Részlege

Leginkább azok tartják fontosnak, hogy a pártjuk kormányozzon, akik jelenleg szlovák pártot választanának (73%), az igenlő válaszok mellett ez abban is megnyilvánul, hogy a kérdésre közülük senki sem válaszolt nemmel, egyben őket érdekli a legkevésbé, hogy ki lenne a koalíciós partner (21%). A jelenlegi Híd-választók 62%-a, a jelenlegi MKP-választók 59%-a, a bizonytalanok 40%-a tartja fontosnak a kormánytagságot. A Híd-választók 27%-a, az MKP-választók 29%-a, a bizonytalanok 35%-a teszi függővé pártja koalíciós tagságát attól, hogy ki lenne a koalíciós partner. Nagyon érdekes, hogy a 2016-os Híd-választók és a 2016-os MKP-választók egyformán válaszoltak a kérdésre. 60%-uk a feltétel nélküli kormánytagság mellett foglalt állást, 28%-uk tette függővé a koalíciós partner kilététől, 8% nem tartja fontosnak a kormánytagságot, 5% pedig nem tudott válaszolni.

Melyik párttal ne lépjen koalícióra a választott párt? A megkérdezettek egyötöde nem tudta megmondani. A három párt, amelyet koalíciós partnerként a legtöbben elutasítanak, a Kotleba Mi Szlovákiánk (55%), a Smer SD (45%) és a SNS (43%).

A politikai érdekképviselő lehetséges formáival külön kérdésben foglalkoztunk (9. táblázat). A válaszadók kétharmada a szlovákiai magyar politikai érdekképviselő legmegfelelőbb formájának az egyetlen magyar politikai szubjektumot tartja, a második legpreferáltabb lehetőség az, ha van több magyar párt, amelyek együttműködnek. Ezt minden ötödik válaszadó tartja a legmegfelelőbb érdekképviselői formának. Hogy nem szükséges a külön magyar érdekképviselő, 3% válaszolta. Az egyéb képviselői formákkal – tehát a külön utat járó több magyar párttal, a szlovák pártokon belül működő magyar képviselővel, a magyarok érdekeit felvállaló szlovák párttal – külön-külön szűk csoportok azonosultak. Itt már tehát az is látható, hogy a többség nemcsak hogy fontosnak tartja a szlovákiai magyar politikai érdekképviselőt, hanem azt is fontos számára, hogy ez magyar érdekképviselő legyen. Ugyanakkor minden tizedik válaszadó inkább a szlovák pártokra bízna a magyarok érdekképviselőt.

A Híd és az MKP választói – akár a múltbeliek, akár a potenciális jelenlegiek – viszonyulása azonban markánsan különbözik egymástól. A Híd választóinak alig fele tartja a legmegfelelőbbnek az egyetlen magyar politikai szubjektumot, az MKP választóinak viszont háromnegyede. A 2016-os Híd-választók jó egyharmada az együttműködő több magyar pártot részesítené előnyben, 15%-uk pedig a szlovák pártokban bízna. A 2019-es Híd-választók szintén egyharmada viszont inkább a különutas politikát folytató több magyar párt általi érdekképviselőt tartja megfelelőnek, minden tizedik az együttműködő több magyar pártot, 7% pedig a szlovák pártok általi érdekképviselőt.

Az MKP-választók elenyésző része bízna szlovák pártokra a magyar érdekképviselőt. Viszont míg minden ötödik 2016-os MKP-választó az együttműködő több magyar pártot preferálja, a 2019-s MKP-választóknak csak 2%-a részesíti előnyben ugyanezt, miközben minden ötödik a különutas politikára szavaz. Tehát mindkét párt választói között létezik két csoport: az egyik a magyar összefogás, a másik magyar különutas politikálás híve. A 2019-es Híd-választók esetében 58:35 a két csoport közötti aránya, a 2016-es MKP-választók esetében 78:21. Vagyis mindkét párt választóinak többsége az összefogást preferálja, de az MKP-választókra ez fokozottabban jellemző, mint a Híd szavazóira. S az is nagyon érdekes, hogy a 2019-ben szlovák pártot választók között ez az arány 77:15, tehát a magyar összefogás preferálása tekintetében az MKP-szavazókkal vetekednek. Felmerül a kérdés: lehetséges, hogy épp a magyar összefogásnak köszönhetően mégsem szlovák pártra szavaznának?

9. táblázat. A politikai érdekképviselőt melyik formája lenne a legmegfelelőbb? (%)

	Egy magyar szubjektum	Több különutas magyar párt	Több együttműködő magyar párt	Szlovák párt magyar képviselőkkkel +Szlovák párt+Nem kell külön magyar képviselőt
Teljes minta	67	2	21	4+3+3
2016 Híd-szavazók	49	1	36	10+5+0
2016 MKP-szavazók	77	1	20	2+1+0
2019-ben a Hídat választaná	48	35	10	6+1+0
2019-ben az MKP-t választaná	76	21	2	1+0+0
2019-ben szlovák pártot választana	64	15	13	8+0+0
2019-ben még nem tudja, kit választana	70	20	5	5+0+0

Forrás: Fórum Kisebbségkutató Intézet Szociológiai és Demográfiai Kutatások Részlege

A választási hajlandósággal kezdtem ezt az elmélkedést, s azzal is fejezem be. 2016-os kérdőívünkben az a kérdés is szerepelt, hogy ha a magyar pártok összefognának a parlamenti választások előtt, elmennének-e szavazni, és szavaznának-e erre a közös magyar képviselőre.

A válaszadók 75%-a jelezte, hogy elmenne szavazni (összefogás nélkül ez az arány 67%), és 70%-uk egyben erre a képviselőre szavazna (összefogás híján a négy magyar pártra csupán 57%-uk voksolna).

Az iskolai végzettség emelkedésével egyenes arányban növekszik a választási hajlandóság (az alapiskolai végzettségűek 65%-a, a diplomások 92%-a menne el szavazni) és a közös magyar képviselőre szavazók aránya is (az alapiskolai végzettségűek 60%-a, a diplomások 83%-a).

A 2019-es Híd-választók 85%-a, a 2019-es MKP-választók 88%-a, a 2019-es szlovák pártra szavazók 80%-a, a még bizonytalanok ugyancsak 65%-a menne el választani ilyen körülmények között. S végezetül: a 2019-es Híd-választók 84%-a, a 2019-es MKP-választók 87%-a, a 2019-es szlovák pártra szavazók 54%-a és a bizonytalanok ugyancsak 54%-a szavazna erre a képviselőre.

A 2019. júniusi felmérés eredményei szerint tehát a magyar összefogásra épülő politikai képviselőt egyrészt növelné a szlovákiai magyarok választási hajlandóságát, másrészt növelné a magyar képviselőre szavazók számát. Annak ellenére, hogy mindkét párt táborának egy része nehezen tudja elfogadni a másik pártot vagy annak némely politikusait.

Irodalom

- Harrach Gábor, 2019. A dél-szlovákiai választásstatistikák szociológiai és etnodemográfiai vonatkozásai. In Harrach Gábor–Rákócszi Krisztián: *Külön utakon*. Budapest, L' Harmattan, NPKI, 69–159. p.
- Krivý, Vladimír, 1999. *Čo prezrádzajú volebné výsledky? Parlamentné voľby 1992–1998*. Bratislava, IVO.

Internetes források

- Oriskó Norbert 2016. https://felvidek.ma/wp-content/uploads/2016/03/fm_2016_1b-1.pdf, utolsó letöltés: 2019. augusztus 12.
- volby.statistics.sk, utolsó letöltés: 2019. augusztus 12.

ZSUZSANNA LAMPL

TENDENCIES IN ELECTORAL BEHAVIOUR OF HUNGARIANS IN SLOVAKIA

This study deals with the evolution of the willingness of Hungarians in Slovakia to vote, with their voter preferences and their opinions on the present political representation of Hungarians in Slovakia. The basis for the study is provided by the sociological surveys of the Forum Minority Research Institute conducted since the turn of the millennium. The latest such survey was carried out in June 2019, in 149 municipalities of southern Slovakia. The representative sample was made up by 1,000 Hungarian adults, chosen according to their proportion in the examined districts and the type of municipality, their sex, age, and school education level. In the opinion of 88 percent, it is necessary that Hungarians in Slovakia have their own political representation, 67 percent think that the most suitable form of it is the only Hungarian party, and, in the opinion of 21 percent, the best way would be a representation by several Hungarian parties which collaborate. If the parliamentary elections would take place now, 67 percent would go to vote, and 59 percent would vote for the currently existing Hungarian parties. If the Hungarian parties would team up, 75 percent would go to vote and 69 percent would vote for this corporate Hungarian political subject.